

El canal Segarra- Garrigues i el raïm de la ira

Ignasi Aldomà

Article publicat al diari Segre, primavera 2014

A dia d'avui, les novel·les o pel·lícules de temàtica rural no interessaven ningú. La immensa majoria de la població viu a ciutat o té oficis urbans i els drames de John Steinbeck han passat a millor vida. Malgrat tot, en aquests moments difícils la crisi econòmica també arriba a la ruralitat i algunes situacions comencen a recordar moments semblants de la gran crisi de la primera meitat del segle XX i d'*El raïm de la ira* que tan bé traslladà al cinema John Ford el 1940. És la història del pagès desnonat que malgrat la seva llarga emigració cap a l'*El Dorado* californià ha d'acabar treballant de mosso per un sou de misèria.

Més a prop de casa, ara i avui les històries centenàries del canal d'Urgell serveixen encara per alimentar mitologies pageses d'un futur canal Segarra Garrigues redemptor. Però, ni la crisi actual, ni els canvis econòmics i socials de fons en curs, donen versemblança a aquests somnis. Al contrari; els nous canals ja no alimentaran més pagesos, ni probablement més boques, sinó que deixaran fora de joc uns quants pagesos més, els quals seran substituïts per unes poques grans empreses. Els nous canals, com a molt, donaran feina a uns quants treballadors del camp més; això sí, amb uns salaris i uns ritmes de treball que els autòctons no estan disposats a seguir. O, potser sí!, quan la necessitat obligui.

L'organització social i econòmica del camp canvia cap a grans empreses fortament capitalitzades i tecnificades que subministren productes estàndard a les grans insígnies industrials i comercials. Aquest és el signe dels nous temps de globalització, salpebrats de bombolles econòmiques de temàtica diferent i ritme canviant. I des de fa uns anys el canal Segarra-Garrigues té tots els perfils d'una bombolla més. Es tracta d'una bombolla que no va esclatar el 2008 amb la bombolla immobiliària privada, perquè depèn directament del diner públic i l'Estat i la Generalitat són (abans o després dels bancs) la darrera barrera de resistència del sistema. La bombolla ens l'anirem menjant, doncs, poc a poc, entre tots, sense la certesa que la puguem arribar a pair del tot. Naturalment que tancar el forat anirà en detriment d'altres partides pressupostàries; però això ja és un altre tema.

En tot cas, el canal no és un afer exclusivament públic. Hi ha una empresa constructora i concessionària per 30 anys, formada per empreses de renom del ram, que mira de treure'n tot el rendiment que pot, com és natural en una activitat privada. Per això mira d'atreure tots els clients a l'abast per tots els mitjans disponibles, i per això s'ajusten i s'ajustaran les factures de la inversió i de l'aigua al preu màxim que sigui capaç de pagar el client, amb el beneplàcit de la Generalitat que és la que s'haurà de fer càrrec del forat del finançament.

Perquè el cost real del canal i de la transformació en regadiu estan ja a hores per damunt de qualsevol xifra raonablement reemborsable o abastable per part del teòric usuari regant. La repercussió bruta per hectàrea del pressupost inicial (1.458 milions d'euros per 69.000 hectàrees) donava ja una quantitat, 21.100 euros, que feia tremolar qualsevol càlcul de viabilitat. Amb les desviacions actuals del pressupost de la part de l'obra de la Generalitat ens apropem als 30.000 euros per hectàrea, que converteixen el projecte en un castell de cartes.

Vistes les anteriors quantitats, els 2.200 euros per hectàrea que, fent un capmàs de les diferents dotacions, haurà de pagar el regant en un primer moment són com un regal de

l'Administració. Però, en els temps que corren, fins i tot aquest regal surt car pels possibles regants que han de pagar quasi de cop. I ningú pot quantificar tampoc la repercussió dels costos pendents de la inversió que després s'hauran d'amortitzar en el preu de l'aigua consumida.

La desproporció de la inversió és de totes totes evident, o encara se'n fa més quan veiem que al costat de la gran operació oficial alguns regants del mateix territori fan directament tota la transformació en regadiu per menys de 2.000 euros per hectàrea.

Des d'una altra perspectiva una mica cínica, però real, els elevats costos de l'obra tenen un avantatge: pels mateixos milers d'euros o poca cosa més (encara s'és a temps de pujar) les empreses constructores podrien comprar tota la terra regable, transformar-la i conrear-la directament o fer-ne el que després consideressin convenient. D'aquesta manera es podria arribar fàcilment a l'objectiu principal: tirar endavant el projecte (naturalment, a pagar l'Administració), i de passada eliminar el destorb dels petits propietaris que es fan el murri i no volen adherir-se al reg.

Perquè si algú havia pensat que alguns pagesos arribarien a surar amb l'arribada de l'aigua que se'n desdiguí. Sense crèdits adequats, ni acompanyament socioeconòmic, i sense un replantejament a fons, la transformació en regadiu és en el present una quimera i en el futur esdevindrà un malson per a una majoria dels beneficiaris (no entrem ara en diferències territorials, ni de grups, que són importants).

S'és a temps d'aturar el despropòsit?. Vista la manca de rendibilitat de la inversió, perquè no es replanteja el projecte a partir de les 3.000 i escaig hectàrees actualment regades?. Perquè no es fa un pas més enllà de la Llei Omnibus i s'aborden pressupostos d'obra més assequibles i controlables des dels usuaris?. Perquè no s'admet per als regants la rebaixa que els ajuntaments han aconseguit en la dotació de boca de la Segarra?. Ens hauríem de començar a preguntar si s'ha de continuar alimentant la bombolla.

Encara algú pot pensar si valen la pena els canvis i nous esforços per quatre pagesos que queden (no tots els regants són pagesos, ni molt menys). Diríem que aquí les pors generals no serien tantes si, com en d'altres àmbits de l'activitat econòmica, la bombolla del regadiu i la nova agricultura no aboqués cap a una societat rural polaritzada en termes de renda econòmica, de cultura i d'oportunitats, a banda de tots els "danys col·laterals" en el medi ambient.

Fet i dit, la sortida que s'albira per a la crisi actual no és com la sortida més social i igualitària de la crisi del 1929. Pel que es va veient, ara sembla que en sortiran reforçats els poderosos que la van provocar, i això té també la seva translació en el projecte Segarra-Garrigues .

Però, qui sap què pot donar aquesta crisi econòmica encara larvada. Qui sap si la murriera ambient acabarà corcant el projecte, qui sap si encara poden haver-hi respostes socials,... "dos homes no estan tan sols ni tan perplexos com un. I aquest primer nosaltres genera una cosa encara més perillosa", deia Steinbeck (*The Grapes of Wrath*, 1939).

Ignasi Aldomà

Professor de la UdL, promotor Manifest de Vallbona- Compromís per Lleida